

Rodičovská autorita a štýly výchovy – činitele ovplyvňujúce výchovu v rodine

Jolana Manniová

Anotácia: Autorita a štýl rodinnej výchovy sa mení, mení sa aj výchova v rodine. Preto je potrebné posilňovať výchovu k rodičovstvu a manželstvu, pretože v rodine získané emocionálne kvality a nadobudnuté spôsoby správania sa v spolupráci s MŠ, ZŠ podporujú osobnostný rozvoj detí a determinujú budúci život mladej generácie.

Kľúčové slová: autorita, rodina, rodičovská autorita, strata rodičovskej autority, rodičovský štýl, komponenty, emocionálny vzťah, výchovné riadenie, vplyv médií, spolupráca s MŠ a ZŠ, podpora rodiny.

Abstract: Ways in which children are raised and educated in the family are changing. Therefore it is necessary to strengthen education towards familyhood and parenthood because emotional and behavioural qualities that children acquire at home and in schools determine the future life of the young generation.

Key words: authority, family, parental authority, upbringing, family education, cooperation with kindergarten and primary school

Úvod

Autorita je pojem, s ktorým sa stretávame v súčasnosti čoraz častejšie. Aj vo vedách o výchove sa o nej veľmi často diskutuje, hlavne už pri samotnom vymedzení pojmu.

Autorita

Hovorí sa o osobnej, pravej, skutočnej, prirodzenej, skreslenej, neskreslenej, mocenskej, vladárskej, úradnej alebo aj direktívnej autorite. Uvažuje sa o autoritatívnom správaní, o autorite nadriadeného, dospelých, rodičov a starších, o autorite učiteľov, školy, o autoritatívnom a autokratívnom štýle riadenia, o autoritatívnej pedagogike, o autoritatívnom štýle riadenia (Vališová, 1999). Najčastejšie synonymá pojmu autorita sú dominancia, vplyv, riadenie a kompetencie, ktoré možno prisúdiť osobám i sociálnym skupinám.

Autorita je podľa Kučerovej (1999, s. 68) svojou podstatou antropologická konštanta, ktorá spoluvytvára pravidlá skupinového života, spolupodmieňuje jej biologické prežitie, rozvoj jedincov a odovzdávanie skúsenosti z generácie na generáciu. Ako garant pozitívnych hodnôt spoločnosti podľa Vališovej (2005, s. 16) ovplyvňuje i rozvoj ľudských potencialít.

Podľa Ďuriča (2000, s. 53) je autorita rešpektovaná vážnosť osobnosti a z pedagogického hľadiska rešpektovanie postavenia vychovávateľa, z formálnej stránky uznanie jeho vážnosti, odbornosti, vedomostí, skúsenosti a taktu.

Matějček (1992, s. 309) definuje autoritu ako prežívaný vzťah prevahy jednej osobnosti nad druhou, pričom autorita každého človeka vychádza predovšetkým z jeho vlastnej osoby, jeho morálnych a charakterových vlastností a delí sa na: **formálnu a neformálnu autoritu**.

My sa budeme zaoberať nad rodičovskou autoritou v rodine, ktorá predstavuje významné sociálne a edukačné prostredie pre zdravý vývin dieťaťa. Výchova v rodine zahŕňa množstvo najrozmanitejších činností a vzájomných pôsobení dospelých s deťmi a mladistvými. Jej pôsobenie a celkový štýl, ako aj charakteristický spôsob správania sa vo vzájomnej interakcii poukazujú na rôzne spôsoby výchovného pôsobenia dospelých. Ako sa mení postavenie rodiny v spoločnosti, tak sa mení i výchova a charakter interakcií v rodine.

Rodina

Rodina je najstaršou spoločenskou inštitúciou a ako základ každej ľudskej spoločnosti má zabezpečiť okrem iného dobrú vzťahy v rodine, spoluprácu školy a rodiny pri výchove detí, emocionalizáciu vo vzťahoch, ako aj napomôcť im pri začleňovaní sa do budúceho života. V rodine dieťa dostáva základnú výchovu a uvádza sa do širších spoločenských stykov, v ktorých získava a preberá prvé vzory správania sa, získava prvé sociálne skúsenosti.

Význam a váha rodinnej výchovy vyplýva z toho, že v období svojho vývinu dieťa trávi v rodinnom prostredí najviac času a okrem toho intenzita výchovných vplyvov je umocnená vzájomnými citovými vzťahmi. Pevný rodinný kolektív, jeho vnútorný život, ciele, ktoré sleduje, je výchovnou silou, ktorú nemožno ničím iným nahradiť.

Rodina celoživotne ovplyvňuje svojich príslušníkov a je jedným z najvýznamnejších činiteľov determinujúcich rozvoj osobnosti človeka, konštatujú vo svojich prácach Dietrich (1991), Šulová (2004), Covey (1999), Colin (1996), Gordon (1998), Potočárová (1994) a i.

Sobihardová (2005) v Správe o stave štátnej politiky vo vzťahu k mládeži SR píše, že rodina je ako spoločenská jednotka v centre pozornosti a považuje sa za významný demografický faktor charakterizujúci celú spoločnosť. Je dominantným prostredím a plní osobitne významnú funkciu najmä v období predškolského veku a jeho dospievania.

V súvislosti s rodinnou výchovou Rozinajová (1988) kladie dôraz na osobný príklad rodiča, jeho autoritu, morálne kvality a mravné konanie. Tvrdí, že rodič má byť sám nositeľom tých vlastností, ktoré dieťaťu všte-

puje, pretože príklad spojený s vysvetľovaním je najpôsobivejšou výchovnou metódou v rodine.

Súčasný vývoj žiaľ naznačuje, že aj podľa Dietricha (1991), Kecka (1997), Tamášovej (2006) a i. rodina neplní svoje funkcie, prevláda autoritársky alebo koexistenčný štýl rodinnej výchovy, v interakčných vzťahoch absentuje úcta a uvedomenie si hodnoty dieťaťa, prevláda nezájum a hlavne neschopnosť plnenia si rodičovských povinností.

Celkovo pribúdajú rodiny dysfunkčné, s oslabením vychovávateľskej úlohy jedného z partnerov, s oslabením ich autority. Neúplné rodiny sú v SR až v 90 % prípadov vedené ženami. Chýba mužský vzor, chýba autorita muža v rodine. Zvyšuje sa diskriminácia (zvýhodňovanie súrodenca), ktorú pociťujú v rodine vo väčšej miere deti, ktoré žijú s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom, čo je v SR 30 % (Sobihardová, 2005, s. 87).

Rodičovská autorita

Autorita znamená prirodzenú prevahu jedného nad druhým – v prípade rodičov by to mala byť prevaha skúsenejšieho, zrelšieho partnera nad menej skúseným. Ale je tu ešte niečo viac. Autorita rodičov je totiž za normálnych okolností presýtená ich citovým vzťahom k dieťaťu. Je to autorita niekoho, kto nielen niečo dokáže a vie, ale kto má tiež rád. Podľa Augustyna (2002, s. 226) dieťa potrebuje aj autoritu otca a matky a má na ňu právo. Podľa Dietricha (1991) dieťa skôr než autoritu uzná a podriadi sa jej, snaží sa osobnosť, ktorá mu milujúco rozkazuje, bližšie spoznať a zároveň ju hodnotiť.

Deti, ktorých rodičia autoritu majú, spravidla neskúmajú účelnosť alebo neúčelnosť určitej požiadavky svojich rodičov. Čím je autorita rodičov pevnejšia, tým menšia je potreba zákazov, pretože už autorita sama stačí na to, aby hranice pravidiel boli rešpektované z oboch strán – matky aj otca. Ich rovnocenné pôsobenie spoločne rozvíja u detí ich nadanie, talent, duchovné kvality – rešpekt, toleranciu, lásku.

Mnohí rodičia si neuvedomujú, že autoritu v očiach svojich detí môžu stratiť už pri jej získavaní, a to výberom nesprávneho spôsobu jej získavania:

autorita založená na utláčaní – rodičia si vymáhajú autoritu krikom, vyhrázaním, bitkou pre každú maličkosť. Teror vyvoláva strach a vznik negatívnych povahových vlastností;

autorita založená na odstupe – rodičia nemajú pre deti čas, stýkajú sa s nimi len zriedka;

autorita založená na domýšľavosti – rodičia o autoritu bojujú, vyfaľujú a vychvaľujú sa pred deťmi vymyslenými úspechmi, spoločenským postavením, majetkom;

autorita založená na moralizovaní – rodičia moralizujú a každú maličkosť berú vážne tak, aby mohli karhať a napomínať;

autorita vybudovaná na prehnanej добрote – rodičia na každom kroku deťom dokazujú, že ich majú radi. Vedie to k pretvárke a k neúprimnosti, sebecku;

autorita vybudovaná na podplácaní – rodičia si vykupujú poslušnosť detí sľubmi a darčekom;

autorita vybudovaná na nejednotnom vzťahu rodičov – nejednotnosť vo výchove, na jednej strane prísnosť, na druhej zhovievavosť, jeden rozkáže, druhý zruší a pod.

Covey (1999) uvádza štyri úlohy, ktoré má rodič plniť, ak chce získať autoritu – vodcovstvo: musí byť vzorom, radiť, organizovať a vyučovať. Ak rodič plní úlohy zdravým, zásadovým spôsobom, poskytovaním príkladu, vytvára a buduje si dôveryhodnosť a autoritu. Radami vytvára dôveru. Organizáciou vytvára systém a poriadok. Vyučovaním posilňuje. Takto dokáže rodič formou morálnej autority uchrániť stabilitu rodinného zázemia.

Deti potrebujú milujúcu autoritu, vedenie, bezpečné uznanie a vymedzené hranice správania sa, ale i slobody, konštatuje Vališová (1999). Autoritatívne vedenie, ktoré dáva dieťaťu oporu a životnú istotu, jasné a dostatočné voľné hranice jeho osobnostným tendenciám nemôže uškodiť, pretože hlavne u úzkostlivých detí chráni ich pocity a oslabuje neistotu.

Správnu autoritu, úctu a vážnosť si môžu rodičia u svojich detí získať predovšetkým príkladným životom, úprimným vzťahom k deťom, vzájomnou úctou a dôverou medzi sebou i voči svojim deťom a jednotným postupom vo výchove. Rodičia, ktorí uznávajú práva iných a správne prijímajú hierarchiu spoločenských a etických hodnôt, podľa toho aj žijú. Iba tí, ktorých reči sa zhodujú so skutkami a celým životom, vedia si udržať dôveru a lásku svojich detí, majú prirodzenú rodičovskú autoritu vyplývajúcu z príkladného života, pracovitosti a dobrého vzťahu k spoločenským hodnotám a ideálom.

Strata rodičovskej autority

Rodina sa zmenila, zmenil sa jej spôsob i štýl života, ako aj hodnotová orientácia. Jedným z jej znakov je podľa Gardnera (1991) narastajúca *nespokojnosť* s domácim životom, rozpad rodín, menšia úcta, stúpajúci trend *rozvodovosti*, laxný postoj, *neúcta k starším*, nedostatok citových väzieb, vhodných sociálnych modelov správania a pod.

Strata autority rodičov ohrozuje správanie a život detí. Mnohokrát si ju rodičia vyvolávajú sami a to tým, že sa správajú k sebe neúctivo, hádajú sa. V detskom srdci vzniká zmätok, ktorý podľa Grollovej (1989) vyvrcholí odmietnutím autority rodičov.

Podľa Dobsona (1995) autorita rodičov sa celkom zrúti, ak rodičia neustále ustupujú a uspokojujú požiadavky svojich detí. Strata rodičovskej au-

tority spôsobuje deťom zvláštnu krivdu. Strácajú podľa Augustyna (2002) pocit opory a nedokážu rodičom dôverovať.

Podobne aj Matějček (2000) poukazuje na nebezpečenstvo dobrovoľnej straty rodičovskej autority i pocitú menejcennosti, a to nielen v neúplných rodinách, ale i v rodinách dokonale úplných, v ktorých sa uplatňuje prísne, direktívne hyperautoritatívne vedenie.

Podľa Augustyna (2002, s. 201) *hyperautorita* alebo prísne vedená výchova je spojená s psychickým nátlakom, keď rodič presne určuje, čo kedy a ako má dieťa robiť. U niektorých detí vyvoláva útlm, odovzdanosť, pasivitu a často i najrôznejšie neurotické problémy, u iných vyvoláva odpor, vzburu. U niektorých sa objavuje hľadanie vlastnej cesty.

Módnym riešením je aj *voľné vedenie* – *antiautoritatívne*, čiže *dobrovoľné zrieknutie sa autority* vo vzťahu k svojim deťom a zaujatie postoja akéhosi komplicia. Dieťa má maximálnu osobnú slobodu a jeho názory majú rovnakú váhu ako otcove či matkine. Voľné vedenie rodičov, najmä ak sa dieťa prejavuje ako vzdorovité, umožní aj podľa Dobsona (1995, s. 63) navodiť zvyky vzdorovať a nemať úctu už v ranom veku.

Aj Harineková (2004, s. 8) uvádza, že ak dieťa vyrastá *vo vzťahu*, v ktorom *nie sú jasne určené hranice* ani hranice iných, nezíska vládu nad sebou. Tieto deti sa nevedia ovládať, ale chcú ovládať všetkých okolo seba. Nechcú sa prispôbiť požiadavkám a v období dospievania sú neúctivé, odmietavé, impulzívne.

Aj mladí ľudia z rodín, v ktorých sa rodičia riadili heslom všetko deťom, sa cítia úlohami osamostatňovania a rodičovstva zaskočení a preťažení, zažívajú pocity nespokojnosti so sebou, ale i s partnerom. *Nervozita* sa na oboch stranách stupňuje, prevláda nepohoda a stres. Voľné vedenie vyčerpáva rodičov a negatívne ovplyvňuje charakterové vlastnosti detí.

Spory medzi rodičmi a deťmi sa často spájajú so snahou o *dokázanie moci*. Pokiaľ konflikty narastú do takejto miery, je potreba ich vyriešiť veľmi rýchlo dohodou a kompromisom. Inak sa stanú kritickou oblasťou a autorita rodičov môže byť odmietnutá.

Intenzita profesionálneho života zapríčiňuje častú *neprítomnosť rodičov*, ktorá sa v ranom detstve premieta do emocionálneho, intelektuálneho a neraz aj fyzického vývoja detí, výsledkom čoho je ich prílišná nesmelosť, problémy v škole, či ťažkosti vo vzťahoch.

Stratiť autoritu z *dôvodu zaneprázdnenosti* môžu aj rodičia, ktorí svojim deťom venujú málo pozornosti a súčasne sa cítia za ne zodpovední, majú pre deti mnoho poučení a napomenutí alebo sa neodbytné vypytujú na ich problémy. Tak sa stáva, že zaneprázdnení rodičia si často nevšimnú, že dieťa sa skoro vymanilo spod ich autority a sloboda sa stala skôr záťažou.

Masmédiá sú významným zdrojom, ktorý ovplyvňuje dnešné rodiny. Fe-

noménom doby je podľa Skalkovej (2004, s. 143), že dieťa síce počuje od rána do večera ľudský jazyk, ale nie cez živého hovoriaceho človeka. Toto zasypávanie obrazom a zvukom otupuje ducha.

Aj Calvo (2002) tvrdí, že médiá výrazne ničia rodiny z vnútra, narušujú vzťahy a autoritu rodičov, ako aj oslabujú celkovú integritu rodiny. Čím viac rastie úloha televízie, tým viac sa znižuje úloha rodiny a jej komunikácia. Deti sú prostredníctvom médií konfrontované s problémami sveta, je v nich podstatne vyššia frekvencia násillia ako v reálnom svete. Rodičia musia naučiť deti posúdiť a rozlíšiť, čo je dobré a čo zlé, čo je normálne a čo nie.

Štýly výchovy

Podobne, ako sa od seba odlišujú jednotlivé rodiny svojím spôsobom života, tak sa odlišuje rodinná výchova v nich. Analýzou rodičovského správania a pôsobenia na dieťa Tausch a Tauschová (1977) zistili, že existuje súvislosť medzi spôsobmi rodičovskej starostlivosti a následným správaním sa dieťaťa. Podľa Čápa (1999) aké štýly správania uplatňujú rodičia pri výchove, také správanie detí im zodpovedá.

Výskumy v zahraničí i u nás poukazujú na presnejšie rozlíšenia individuálnych rozdielov v interakciách dospelých a detí, hlavne rodičov a detí. Sú to mnohodomenzionálne modely spôsobov výchovy, ktoré poukazujú na význam emočného vzťahu dospelých k deťom a na spôsob kladenia nárokov a požiadaviek a ich následnej kontroly.

Model štyroch komponentov výchovy a ich kombinácií (Rotterová a Čáp, 1980), ako aj model štyroch štýlov výchovy (Maccobyová a Martin, 1983) hovorí o *komponentoch kladných, záporných, požiadaviek a voľnosti*, ktoré sa v rôznych kvantitatívnych a kvalitatívnych stupňoch kombinujú v každej dvojici protikladných komponentov. Tieto sa zovšeobecňujú do jednej komplexnej charakteristiky: *emočného vzťahu k dieťaťu a výchovného riadenia*, čím vznikajú kombinované charakteristiky, ktoré možno vyjadriť ako *štýly rodinnej výchovy*.

Nolting a Paulus (1992), Vališová (1999, s. 89) a i. vymedzujú jednotlivé spôsoby – štýly výchovy v rodine, a hovoria, že *autoritatívny rodičovský štýl* patrí k nepoškozujúcemu výchovnému pôsobeniu. Vyžaduje od detí, aby sa správali rozumne a spoločensky na úrovni, primerane svojmu veku a schopnostiam. Je to štýl vrelý, starostlivý, rodič sa pýta na názory dieťaťa a berie do úvahy jeho city. Rodičovské rozhodnutia bývajú deťom zdôvodňované. Správanie sa dieťaťa je nezávislé, kamarátske, spolupracujúce, spokojné, usilujúce sa o čo najlepší výkon, úspešné.

Autoritársky rodičovský štýl však presadzuje moc bez obojstrannej komunikácie. Určuje absolútne nároky, vyžaduje poslušnosť, úctu k autorite

a tradícii a tvrdú prácu. Správanie sa dieťaťa – sklon k sociálnej izolácii, stráca sa spontánnosť. Dievčatá bývajú závislé a nesnažia sa o dobrý výkon. Chlapci mávajú sklon k agresivite voči rovesníkom.

Zhovievavý rodičovský štýl je prijímajúci, reagujúci a orientovaný na dieťa, od ktorého sa veľmi málo vyžaduje. Správanie sa dieťaťa – prevláda pozitívne, živé citové ladenie, dieťa je však nezrelé, neovláda svoje impulzy a nedokáže sa na seba spoľahnúť.

Zanedbávajúci rodičovský štýl – rodičia sú príliš zamestnaní svojimi činnosťami, nezúčastňujú sa na živote detí, neprejavujú záujem o ich svet, málo si všímajú ich názory alebo city. Správanie sa dieťaťa – je náladové, nesústredené, roztapašné, nestojí o školské vzdelávanie, často chodí poza školu a má sklon k užívaniu drog.

Autori upozorňujú, že je potrebné rozlíšiť **štýl autokraticko-liberálny**, v ktorom sa jeden z rodičov správa autokraticky, druhý liberálne, alebo jeden z nich, či obidvaja na dieťa pôsobia nedôsledne až chaoticky.

Problematiku výchovy v rodine rozpracoval Čáp (1996) so spolupracovníkmi, ktorí použili modely dvoch protikladných komponentov v dvoch dimenziách. Dimenziu emočného vzťahu tvorila kladná a záporná, ktorá sa prejavuje u rodičov tak, že v rôznej miere prejavujú dieťaťu lásku, prijímanie i citové kladné vzťahy. V opačnom prípade, v dimenzii zápornej môžu prejavovať citový odstup, odmeranosť až odmietanie dieťaťa. Dimenzia riadenia bola rozdelená na silné, stredné, slabé a rozporuplné. Poznatky z výskumu poukazujú na fakt, že pri kladnom emočnom vzťahu s kombináciou so stredným výchovným riadením sa priaznivo vyvíja hlavne svedomitosť a cieľavedomosť detí a je podporovaná stabilita ich osobnosti.

Pri silne zápornom emočnom vzťahu, hlavne v kombinácii s rozporuplným alebo extrémne silným výchovným riadením, sa aj podľa Karstena (1990) posilňuje labilita detí, ich nesvedomitosť a nedostatok vytrvalosti.

Avšak žiadny štýl rodinnej výchovy nie je bez problémov po všetkých stránkach. Napr.: deti s extrémne kladným emočným vzťahom zostávajú až príliš závislé na láskavom zhovievavom štýle rodičov. Naopak, u detí, kde sa objavujú rizikové výchovné štýly, sa môžeme stretnúť s relatívne priaznivým účinkom vtedy, ak na dieťa pôsobia aj iní dospelí.

Láskavý rodičovský štýl s láskyplnou autoritou je aj podľa Matějčka (2000, s. 137) nepostrádateľný pre zdravé fungovanie rodiny. Rozinajová (1988, s. 126) pripomína rodičom, že priznanie chyby im neuberá na autorite, ale naopak, stavia ich do svetla človeka schopného sebakritiky a nápravy. Správna rodičovská autorita s optimálnym štýlom riadenia má pre úspešnú výchovu mimoriadny význam. Rodičia to obyčajne správne chápu, ale nevedia, ako by mali v tomto smere pôsobiť.

Prečo sa zamýšľame nad rodinou, jej autoritou, jej problémami?

Teoretické koncepcie i praktické skúsenosti naznačujú, že osobnosť dospelého, jeho správanie, výkon a vzťahy sú do veľkej miery závislé od podmienok a skúseností z detstva. Spôsob výchovy, obzvlášť v rodine, silne pôsobí na deti a mladistvých, na ich činnosti, výsledky, psychofyziologický stav, formovanie osobnosti a dlhodobo determinujú život jedinca v budúcnosti. Je to však len jeden faktor z mnohých pôsobiacich podmienok. K ďalším patrí: vzdelanie, práca, kultúra, hodnotová orientácia, komunikácia, širšie socio-kultúrne a ekonomické prostredie, osamelé matky s deťmi, obmeny rodičovských rolí, partnerské konflikty, roztrieštenosť výchovného pôsobenia a riadenia v rodine, nedostatok kladných emocionálnych vzťahov a pod.

Zmeny a náročné životné situácie podstatným spôsobom zasahujú prostredie rodiny, v ktorom sa zrkadlí vplyv spoločnosti, médií, rodičov, jej členov. Oslabené citové väzby, sociálne a ekonomické zmeny, stres, únava a vyčerpanosť zužujú rodičovskú starostlivosť len na zabezpečenie materiálnych požiadaviek, na organizačný chod rodiny a jeho kontrolu.

Znížená autorita a slabé riadenie rodičov, hlavne u detí predškolského a mladšieho školského veku poukazujú na nepripravenosť rodičov na výchovu svojich detí. Aj odborná literatúra, školská dokumentácia, i empirické zistenia Noacka (2001), Potočárovej (1994) a i. potvrdzujú, že výchova v rodine absentuje, nie je komplexná.

Keďže rodičovská výchova je predovšetkým výchovný proces, ktorý riadia rodičia, je potrebné organizovať rodičovskú výchovu, t. j. výchovu rodičov na zodpovednú rolu rodiča, ako aj poskytovať primeranú pomoc v otázkach sociálnej a edukatívnej starostlivosti pri výchove a príprave detí a mládeže na život.

Posun k optimálnemu riešeniu v záujme priaznivého rozvoja dieťaťa vidíme v jeho zaškolení v materskej škole. Táto sa stáva prvou školskou inštitúciou a zároveň aj komunitou detí predškolského veku a dospelých ľudí. Má výrazný vplyv na rozvíjanie ich osobnosti. Vzhľadom na to, že väčšina detí v našom štáte navštevuje MŠ, nesie veľkú zodpovednosť pri zabezpečovaní zdravého vývinu podstatnej časti národa. So ZŠ profesionálne **doplňa** (v mnohých prípadoch **supluje**) rodinnú výchovu o systematickú výchovno-vzdelávaciu činnosť.

Z tohto hľadiska je dôležité, aby **rodina**, **MŠ** i **ZŠ** mali spoločný cieľ a jednali v duchu partnerskej spolupráce a ponúkali dieťaťu to, čo mu rámec dnešnej rodiny nie je schopný poskytnúť: spoločnosť detí, podnetné prostredie a odborné výchovno-vzdelávacie pôsobenie z hľadiska ich prirodzených potrieb. Má ich spájať spoločný záujem o dieťa. Ich orientácia na autoritu vo výchove má stať v popredí. Rodina je prvým učiteľom i prvou

autoritou dieťaťa. Predškolská výchova má budovať na tomto vzťahu. Školy s pedagógmi rozvíjajú u detí a mládeže mnoho pozitívneho, ale zaručene nemôžu podľa Śliwerského (1996) a Rosinovej (2005) nahradiť pôsobenie rodičov. Títo sú väčšinou nepripravení na svoju úlohu a nemajú špeciálne pedagogické vedomosti. Na školách sa ponúkajú poradenské služby, ktoré zabezpečuje kvalifikovaný výchovný poradca. Ten podľa Horváthovej (2003) okrem iného plní úlohu školského a mimoškolského poradenstva v otázkach výchovy a vzdelávania, ako aj profesijnej orientácie detí s potrebou odhadnúť vplyv individuálnych a sociálnych determinantov z oblasti voľby povolania, alebo v oblasti prevencie delikventného vývinu.

V náročnej rodičovskej výchove by významne mohli pomôcť rodičom i ďalší profesionálni odborníci (sociálny pedagóg, sociálny andragóg, školský pedagóg), ktorí by v oblasti poradenstva, preventívnej, kuratívnej sociálno-výchovnej a terapeutickej práci, či v zlepšovaní vzťahov, zabezpečovali kvalifikované permanentné služby rodičom a deťom.

Ako zvýšiť rodičovskú autoritu rodiny?

Existuje veľa možností:

1. Vrátiť jej ako primárnej inštitúcii výchovy jej vážnosť a úctu, ako aj podporovať jej sociálno-výchovný význam;
2. vytvárať optimálne podmienky na kvalitné vzdelávanie dospelých. Zefektívniť výchovu k rodičovstvu, poukazovať na význam autority a štýly výchovy v rodine;
3. viesť rodičov k optimálnemu plneniu svojich rolí, ako aj k väčšej zodpovednosti pomocou osobných príkladov a pozitívnych štýlov správania sa;
4. vo vzdelávacom systéme zintenzívniť výchovu k rodine. Začleniť dieťa pred vstupom do školy do MŠ. Na ZŠ posilniť výchovu k rodičovstvu a manželstvu. Zaviesť povinný školský predmet;
5. rozširovať sieť poradenských služieb pod vedením odborníkov, ktorí kvalifikovane pomôžu riešiť zložité problémy v živote detí, rodičov, rodiny. Venovať zvýšenú pozornosť sociálno-pedagogickej pomoci rodine vo všetkých oblastiach života;
6. realizovať navrhované koncepčné projekty nomenklatúrnych pracovníkov pre systematickú edukáciu dospelých, kreovať kurikulá pre rodičovskú výchovu;
7. premietiť aktuálne tematické komplexy do obsahov učebníc a do programov médií;
8. venovať viac pozornosti a finančných prostriedkov na kvalitný výskum a monitoring.

Záver

Rodina je základnou štruktúrnou jednotkou spoločnosti. Správna rodičovská výchova s primeranou autoritou a pozitívnymi štýlmi výchovy v rodine významne ovplyvňuje nielen obdobie výchovy počas detstva, adolescencie, ale pretrváva v živote detí aj v budúcnosti.

Pedagogická teória je otvorená novým, aktuálnym výzvam spoločenského života a snaží sa hľadať i riešiť problémy výchovy v rodine, mimo nej, v lokálnej komunite, na ktorú poukazuje Matulčíková (2004, s. 374). Spoločnou angažovanosťou rodičov, MŠ, ZŠ, vzdelávacích inštitúcií a médií je možné autoritu a hodnoty rodiny reštaurovať.

Literatúra

- AUGUSTYN, N. *Otcovstvo. Pedagogické aspekty*. Trnava: Dobrá kniha, 2002.
- CALVO, G. 2002. *Rodinná energia a ako ju woolniť*. Bratislava: Tatramedial, 2002.
- COVEY, S. R. *Sedem zásad pre šťastný rodinný život*. Bratislava: Príroda, 1999.
- ČÁP, J. *Rozvíjenj osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996.
- ČÁP, J. *Štýly rodinné výchovy*. *Psychologie dnes* 1999, roč. 5, č. 8, s. 23–25.
- DIETRICH, T. *Zeit und Grundfragen der Pädagogik*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 1991.
- DOBSON, J. *Rodičovství chce odvahy*. Praha: Návrat, 1995.
- GARDNER, R. *Rozvod – a čo ďalej?* Bratislava: Osveta, 1991.
- GROLLOVÁ, I., a kol. *Encyklopedie mladého manželství*. Praha: Lidové nakladatelství, 1989.
- HARINEKOVÁ, M. *Prejavy manipulácie detí*. *Rodinné spoločenstvo* 2000, roč. 2, č. 1, s. 8.
- HORVÁTHOVÁ, K. *Metodické riadenie uplatňované v systéme výchovného poradenstva*. Bratislava: MC, 2003.
- KARSTEN, M. E., ORRO, H. U. *Die postmoderne Familie*. In KRUGER, H. H. *Abschied von der Aufklärung*. Oplaken: Leske+Budrich, 1990.
- KECK, R. W. *Kooperation Elternhaus – Schule*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 1997.
- KUČEROVÁ, S. *Problém vztahu autority, hodnot a ideálů*. In VALIŠOVÁ, A., a kol. *Autorita ve výchově*. Praha: Karolinum, 1999, s. 66–84.
- MACCOBY, E. E., MARTIN, J. A. *Socialization in the Context of the Family: Parent – Child Interaction*. In MUSSEN, P. H. *Handbook of Child Psychology IV*. New York, 1983.
- MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992.
- MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 2000.
- MATULČIKOVÁ, M. *Koncepcie predškolskej výchovy v modeloch materských škôl reformnej pedagogiky a v praxi alternatívnych škôl*. *Pedagogická revue* 1997, 49, č. 9–10, s. 418.
- NOACK, W. *Sozial pädagogik. Ein Lehrbuch*. Freiburg im Breslau, 2001.
- NOLTING, H. P., PAULUS, P. *Pädagogische Psychologie*. Stuttgart: Kolhammer, 1992.
- POTOČÁROVÁ, M. *Hodnotová výchova v rodine*. *Pedagogická revue* 1994, roč. 46, č. 5–6, s. 221–226.
- ROŠIN, M. *Autorytety v žyciu studentův pedagogiki*. In *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Praha: ISV, 2005, s. 279–292.
- ROTTEROVÁ, B., ČÁP, J. 1980. *K otázkam formatívneho vplyvu spôsobu výchovy na niektoré aspekty extraverzie*. *Československá psychologie* 1980, roč. 24, č. 3, s. 227 až 243.
- ROZINAJOVÁ, H. 1988. *Pedagogika pre rodičov*. Martin: Osveta, 1988.
- SKALKOVÁ, J. *Pedagogika a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2004.

- ŚLIWERSKI, B. *Klinika szkolnej edukacji*. Krakov: Oficyna Wydawnicza Impuls, 1996.
- SOBIHARDOVÁ, L. *Národná správa o politike mládeže v Slovenskej republike pre Radu Európy. Review of Youth Policy – Slovak National Report*. Bratislava: MŠ SR, 2005.
- ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dieťaťa*. Praha: Karolinum, 2004.
- TAMÁŠOVÁ, V. *Teória a prax rodinnej edukácie*. Bratislava: Sapientia, 2006.
- TAUSCH, R., TAUSCH, A. *Erziehungspsychologie*. Göttingen: Hogrefe, 1977.
- VALIŠOVÁ, A., a kol. *Autorita ve výchově*. Praha: Karolinum, 1999.
- VALIŠOVÁ, A., a kol. *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Praha: ISV, 2005.
- Zbierka zákonov o rodine. Bratislava: MŠ SR, 1994, 1999.

MANNIOVÁ, J. Rodičovská autorita a štýly výchovy – činitele ovplyvňujúce výchovu v rodine. *Pedagogická orientace* 2007, č. 1, s. 34–44. ISSN 1211-4669.

Autorka: PaedDr. Jolana Manniová, CSc., katedra pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Komenského, Moskovská 3, 813 34 Bratislava, Jolana.Manniova@fedu.uniba.sk